

Ο Κατανυκτικός Εσπερινός και η κατάνυξη της καρδιάς

[/ Πεμπτούσια· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)



Πύλη και εναρκτήρια ακολουθία για την είσοδό μας στο στάδιο των αρετών της Μεγάλης Τεσσαρακοστής αποτελεί ο Εσπερινός της Κυριακής της Τυροφάγου, ο επονομαζόμενος και ως Α' Κατανυκτικός Εσπερινός. Όλοι οι Εσπερινοί των Κυριακών της Μεγάλης Τεσσαρακοστής ονομάζονται Κατανυκτικοί, διότι κατά τη διάρκειά τους ψάλλονται κατανυκτικά τροπάρια από το Τριώδιο, που το περιεχόμενο τους διαποτίζεται από τη συναίσθηση της αμαρτωλότητας, του πένθους, της συντριβής, της μετάνοιας και της θερμής ικεσίας για άφεση αμαρτιών.



Από όλους αυτούς τους κυριακάτικους, σαρακοστιανούς Εσπερινούς μόνο ο σημερινός λέγεται «*Εσπερινός της Συγνώμης*». Η ονομασία αυτή αποδόθηκε, διότι στο τέλος της ακολουθίας ο λαός ασπάζεται το Ευαγγέλιο ζητώντας από τον ιερέα συγνώμη και στη συνέχεια και μεταξύ τους, ώστε συγχωρημένοι να αρχίσουν τη Μεγάλη Τεσσαρακοστή. Αυτή η ευλαβής συνήθεια διατηρείται σε πολλές μητροπόλεις και κατά τόπους ναούς.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό των Εσπερινών αυτών είναι ότι μετά την Είσοδο και το «*Εσπέρας Προκείμενον*», αλλάζει ο διάκοσμος της Αγίας Τραπέζης και η στολή του Ιερέως, από χαρμόσυνη λόγω της Κυριακής, γίνεται πένθιμη λόγω της Σαρακοστής. Στο τέλος του Εσπερινού ψάλλονται τα τροπάρια «*Θεοτόκε Παρθένε*», «*Βάπτισμα του Χριστού*» και ακολουθεί η ευχή του Οσίου Εφραίμ του Σύρου «*Κύριε και Δέσποτα της ζωής μου*», όπου κλήρος και λαός σχηματίζουν τρεις μεγάλες και δώδεκα μικρές μετάνοιες. Τέλος, επαναλαμβάνεται η φράση της ευχής «*Ναι Κύριε, Βασιλεύ*», κάνοντας και τέταρτη μεγάλη μετάνοια.

Σκοπός του Εσπερινού αυτού είναι να συγχωρέσουμε ο ένας τον άλλο, ώστε όλοι μαζί και σε πνεύμα εν Χριστή κοινωνίας να εισέλθουμε στους πνευματικούς αγώνες της Μεγάλης Σαρακοστής. Ο ίδιος ο Κύριος είπε, όπως βλέπουμε στο κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο, «*εάν συγχωρήσετε στους ανθρώπους, ότι κακό έχουν κάνει, θα συγχωρήσει κι εσάς ο Πατέρας σας ο ουράνιος. Εάν όμως δεν συγχωρήσετε τους ανθρώπους, τότε ούτε και ο Πατέρας σας θα συγχωρήσει τα παραπτώματά σας*

» (Μτθ. 6,14). Όμως, πριν από αυτό είχε διδάξει ήδη την Κυριακή Προσευχή «*Πάτερ ημών ο εν τοις ουρανοίς*» (Μτθ. 6,9), στην οποία όλα τα αιτήματα προς τον Θεό δεν έχουν προϋποθέσεις· λέμε να αγιάζεται το όνομά Του, να έλθει η βασιλεία Του, να γίνει το θέλημα Του. Από τα αιτήματα αυτά, μόνο το αίτημα «*άφες ημίν τα οφειλήματα*» που σημαίνει συγχώρησε ότι κακό έχουμε κάνει, το εξαρτά από το «*ως και ημείς αφίεμεν τοις οφειλέτες ημών*» δηλαδή όπως και εμείς συγχωρούμε εκείνους που μας έχουν βλάψει. Επομένως, όπως αναφέρει και ο π. Αλέξανδρος Σμέμαν, το να συγχωρήσω κάποιον σημαίνει να βάλω ανάμεσα σε μένα και σε εκείνον την ακτινοβόλα συγχώρηση του ίδιου του Θεού.

Σύμφωνα με το Συναξάριο του Τριωδίου, η Κυριακή αυτή μας θυμίζει την «*από του Παραδείσου της τρυφής εξορία του Πρωτόπλαστου Αδάμ*». Η εξορία αυτή δεν αφορά μόνο τον Αδάμ και την Εύα, αλλά και όλους εμάς τους απογόνους τους, καθώς τις επιπτώσεις της κληρονομούμε όλοι μας. Κι αυτό συμβαίνει γιατί οι πρωτόπλαστοι μετά την παρακοή δεν μετανοούν για την πράξη τους και δεν ζητούν συγχώρηση από τον Θεό. Όταν ο Θεός ρωτά τον Αδάμ «*Μήπως έφαγες από το δέντρο που σου είχα απαγορεύσει να φας;*», ο Αδάμ του λέει «*Η γυναίκα που μου έδωσες, εκείνη μου πρόσφερε έναν καρπό και έφαγα*». Όταν ο Θεός ρωτά τη γυναίκα, δηλαδή την Εύα, «*Γιατί το έκανες αυτό;*» εκείνη του απαντά «*Το φίδι με εξαπάτησε κι έφαγα*» (Γεν. 3,11). Έτσι η αμαρτία τους απομάκρυνε από την ευλογημένη ζωή και έκλεισε πίσω τους την πόρτα του Παραδείσου. Η ύπαρξή τους στη γη γίνεται πλέον εξορία.

Η πολυώδυνη βιωτή στον μετά την πτώση μακρυσμένο από τον Θεό κόσμο φαίνεται απελπισμένη και αδιέξοδη. Όμως, θα έρθει ο Χριστός και θα ανοίξει πάλι την πόρτα του Παραδείσου σε όποιον Τον ακολουθεί. Έτσι, ολόκληρη η ζωή μας μεταβάλλεται από κυκλική πορεία στα κάτεργα της αμαρτίας σε μια προσκυνηματική πορεία προς την ουράνια πατρική γη, δηλαδή την επιστροφή στον Παράδεισο.

Επομένως, η Μεγάλη Τεσσαρακοστή μας βρίσκει στο ξεκίνημά της σαν τον Αδάμ, που όπως περιγράφουν τα τροπάρια του Εσπερινού είναι έξω από τον Παράδεισο και καθήμενος απέναντί του οδύρεται για το λάθος του. Όμως, μέσα από τη νηστεία, τη μετάνοια και τη συγχωρητικότητα, που διδάσκει και προτείνει η Μεγάλη Τεσσαρακοστή, χορηγείται η δυνατότητα να επαναπροσανατολιστούμε προς τη Βασιλεία των Ουρανών.

Αν, λοιπόν, συγχωρέσουμε τον διπλανό μας, στην ουσία έχουμε καταφέρει να μας συγχωρέσει ο ίδιος ο Θεός· άλλωστε το αγαπημένο δημιούργημα Του δεν το άφησε ποτέ απροστάτευτο. Ακόμα και όταν ο Αδάμ κάνει λάθος και χάνει τον Παράδεισο, ο Θεός Πατέρας στέλνει τον δεύτερο Αδάμ, τον Χριστό, για να οδηγήσει τον

άνθρωπο ξανά σε αυτόν. Όπως λέει και ένας σύγχρονος άγιος, η καλοσύνη του Θεού είναι τόσο μεγάλη που δεν θα μπορούσαμε να την καταγράψουμε ακόμα και αν χρησιμοποιούσαμε για μελάνι το νερό όλων των ωκεανών και το σύμπαν για χαρτί.

Ωστόσο, δεν επιβάλλει τίποτα στον άνθρωπο. Μας δίνει τη δυνατότητα να επιλέγουμε εμείς από την αρχή της δημιουργίας μας. Μας εφοδιάζει με το αυτεξούσιο. Μας χορηγεί απόλυτη ελευθερία. Η επιλογή για το αν θα ξανά προσανατολιστούμε στην Βασιλεία των Ουρανών είναι δική μας. Μια στιγμή πραγματικής μετάνοιας αρκεί για να κερδίσουμε τη Βασιλεία. Μια στιγμή μετάνοιας ήταν αυτή που οδήγησε τον άσωτο υιό της παραβολής στον πατέρα του· μία στιγμή μετάνοιας ήταν αυτή που οδήγησε τον ληστή στον Παράδεισο, μία στιγμή ήταν αυτή που προσανατόλισε την άλλοτε γυναίκα της αμαρτίας Οσία Μαρία την Αιγύπτια στην εν Χριστώ ζωή.

Στη δική μας ελεύθερη επιλογή μένει να έχουμε μια Τεσσαρακοστή γεμάτη πνευματικό αγώνα, χαρακτηριζόμενη από αισθήματα ταπείνωσης και συγχωρητικότητας. Μια Τεσσαρακοστή λουσμένη από δάκρια αυθεντικής μετάνοιας, δηλαδή μεταστροφής του νου μας από τα φθαρτά και γήινα, στα αθάνατα και επουράνια. Το ζήτημα είναι η Μεγάλη Τεσσαρακοστή, η οποία ξεκινά με τον Κατανυκτικό Εσπερινό, να μας δωρίζει όντως κατά-νυξη. Ο Άγιος Πορφύριος ο Καυσοκαλυβίτης αντιλαμβάνεται την κατάνυξη ως διαμπερές τρύπημα της καρδιάς του πιστού από την αγάπη του Θεού. Αυτή η ευγενική αλλοίωση της ανθρώπινης καρδιάς από τη θεία αγάπη αξίζει να γεμίσει και να «πληγώσει» την καρδιά μας, ώστε να αναρρώσει πλήρως στο τέλος της περιόδου που ανοίγεται με τον Εσπερινό της Συγνώμης, όταν λάμψει μέσα της το Αναστάσιμο φως.